

5 Úmrtnost

V roce 2024 zemřelo 112 tisíc obyvatel, počet úmrtí se tak meziročně téměř nezměnil. Opět se lehce zvýšila naděje dožití při narození, u mužů dosáhla 77,2 let (meziroční nárůst o 0,3 roku), u žen 83,1 let (nárůst o 0,4 roku). Kojenecká úmrtnost nabyla podobné hodnoty jako v minulých čtyřech letech, konkrétně 2,3 promile. Nejčastější příčinou smrti zůstaly nemoci oběhové soustavy s 42,6 tisíci zemřelými, druhé místo patřilo novotvarům s 28,1 tisíci úmrtími a třetí, s výrazným odstupem, onemocněním dýchací soustavy (8,7 tisíce). Tyto tři skupiny příčin smrti si své pořadí držely po celou dekádu, s výjimkou třetího místa v době vrcholné epidemie onemocnění covid-19 (rok 2020 a 2021).

V roce 2024 došlo k velmi podobnému počtu úmrtí jako v roce předchozím, respektive počet zemřelých meziročně klesl o 584 (relativně o 0,5 %) na 112 211. Z pohledu celé uplynulé dekády, tedy let 2015 až 2024, je to hodnota nejbližší roku 2019 se 112 362 úmrtími (tj. o 151 úmrtí méně), přičemž oproti roku 2015 se počet zemřelých zvýšil (o 1 038, relativně o 0,9 %). Již od roku 2007 má počet úmrtí v Česku, s určitými meziročními výkyvy, rostoucí trend, a to hlavně vlivem změn věkového složení populace (v letech 2020 – 2022 k vyšším počtům zemřelých významně přispěl i covid-19).

Zastoupení mužů na všech úmrtích bývá lehce nadpoloviční, jejich podíl se běžně pohybuje mezi 50–51 %. Tomu odpovídal i rok 2024 s 51,4 % úmrtí na straně mužů, tj. 57 670 zemřelých mužů a 54 541 žen. Přitom v druhé polovině minulého desetiletí byla převaha mužů mírně výraznější než v jeho první půli. A celkový nárůst počtu úmrtí mezi krajními roky 2015 a 2024 byl plněn pouze zvýšením na straně mužů (o 1 736 úmrtí, tj. relativně o 3,1 %), žen zemřelo naopak méně (o 698, relativně o 1,3 %). Stejně tak mezi roky 2019 a 2024, při vyrovnaném počtu úmrtí, zemřelo mužů nepatrně více (o 331, relativně o 0,6 %), žen méně (o 482, tj. 0,9 %). V průběhu poslední dekády mezi zemřelými narůstalo zastoupení sedmdesátníků, tedy silných ročníků narozených ve čtyřicátých letech 20. století, přičemž míra úmrtnosti mužů je vyšší než míra úmrtnosti žen i v tomto seniorském věku.

Sezónnost úmrtnosti

Tab. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí ve výběru z let 2015–2024

Měsíc úmrtí	2015	2018	2021	2023	2024	Průměr let 2015–2024 ¹⁾	Rozdíl 2024 a průměr 2015–2024 ¹⁾	Rozdíl 2024 a 2023
Celkem	111 173	112 920	139 891	112 795	112 211	111 522	689	-584
Leden	10 893	9 639	16 211	11 440	10 610	10 701	-91	-830
Únor	10 613	10 212	13 818	9 185	9 861	9 824	37	676
Březen	10 117	12 053	16 790	9 925	9 223	10 072	-849	-702
Duben	9 261	9 314	11 700	9 122	8 688	9 015	-327	-434
Květen	8 845	8 814	9 557	8 816	8 715	8 852	-137	-101
Červen	8 049	8 362	8 628	8 509	8 678	8 457	221	169
Červenec	9 047	9 130	8 815	8 580	8 968	8 825	143	388
Srpen	9 328	9 109	8 712	8 929	9 097	8 949	148	168
Září	8 302	8 535	8 931	8 362	9 058	8 529	529	696
Říjen	9 123	9 161	10 102	9 510	9 961	9 391	570	451
Listopad	8 595	8 893	12 816	9 594	9 175	9 021	154	-419
Prosinec	9 000	9 698	13 811	10 823	10 177	9 884	293	-646

¹⁾ Roky 2020 až 2022 jsou opomínuty z důvodu jejich atypičnosti dané probíhající epidemií onemocnění covid-19.

Sezónnost úmrtnosti je v Česku do značné míry formována měsíci se ročními obdobími, respektive vyšším výskytem respiračních onemocnění v zimních měsících, popřípadě v menší míře také vlnami veder v letním čase. K nejvyšším počtům úmrtí tak dochází od ledna do března a v prosinci, k nejnižším od května

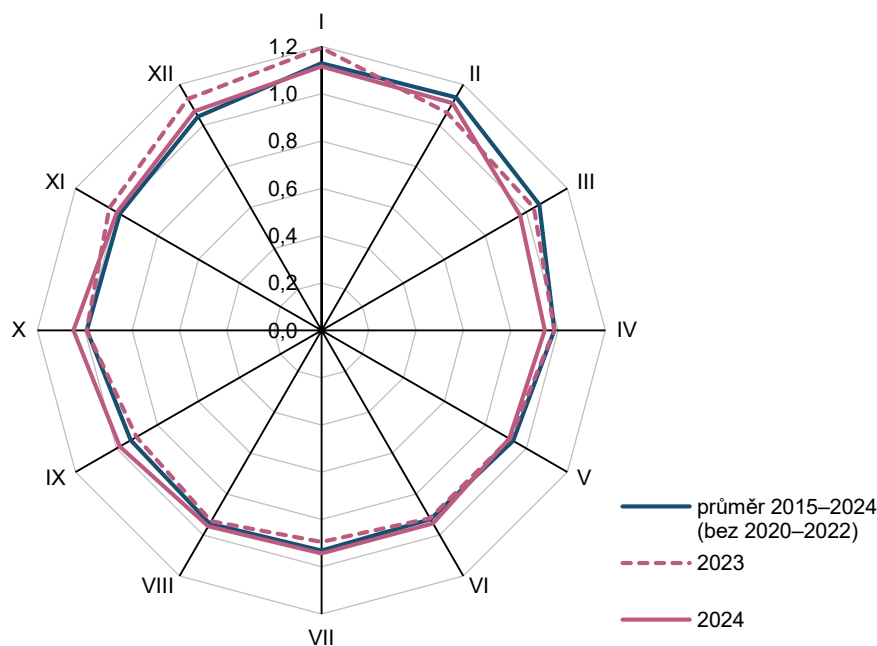

do září. I měsíční počty úmrtí v roce 2024, které se pohybovaly od 8 678 úmrtí v červnu po 10 610 úmrtí v lednu, si zachovaly toto typické rozložení. V porovnání s průměrem let 2015–2024

³⁴ umíralo v roce 2024 převážně méně obyvatel Česka v jeho první polovině, ve druhé (od června) naopak více, a to při celkovém mírném zvýšení počtu úmrtí o 0,6 % (tj. o 689). V březnu roku 2024 zemřelo o 8,4 % (o 849) méně osob než v průměrném březnu z let 2015–2024, v dubnu o 3,6 % (o 327) méně. Na druhé straně v září a říjnu roku 2024 bylo úmrtí o 6,2 % (529), respektive o 6,1 % (o 570) více. I v porovnání s rokem 2023 evidujeme v roce 2024 vyšší měsíční počty úmrtí hlavně v jeho druhé polovině resp. od června (relativně nejvýrazněji v září o 8,3 % úmrtí), s výjimkou listopadu a prosince. Měsíce první poloviny roku byly na úmrtí v roce 2024 méně početné (kromě v roce 2023 netypicky nízké naplněného února) než v roce 2023, relativně nejmarkantnějšího poklesu bylo dosaženo v lednu (o 7,3 %), když v lednu roku 2023 doznívala silná epidemie respiračních onemocnění.

Měsíční index (očistěný o nestejný počet dní v kalendářních měsících) porovnávající měsíční počet zemřelých konkrétního měsíce s průměrným měsícem daného roku, byl v roce 2024 stejně jako absolutní počty zemřelých nejvyšší v lednu (1,12), následován únorovým indexem (1,11). Nejnižších hodnot dosáhl v květnu (0,92) a dubnu, červnu a červenci (0,94). Měsíční indexy počtu zemřelých v roce 2024 byly od ledna do května nižší než jim odpovídající měsíční indexy pro období let 2015–2024³³, od června do konce roku pak vyšší.

Obr. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí – měsíční indexy¹⁾ v letech 2015–2024

¹⁾ Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu zemřelých k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očistěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Věkové složení zemřelých

Zastoupení tří základních věkových skupin (0–14 let, 15–64 let a 65 let a více) se mezi zemřelými v roce 2024 meziročně nezměnilo. V rámci celé poslední dekády sledujeme určité stárnutí populace zemřelých, vyjádřené jednak zvýšením průměrného věku při úmrtí o 1 rok, ze 75,8 let v roce 2015 na 76,7 let v roce 2024, tak i snížením zastoupení osob 15–64letých mezi zemřelými a nárůstem podílu osob 65letých a starších.

³⁴ Roky 2020 až 2022 jsou pro porovnání opominuty z důvodu jejich atypičnosti dané probíhající epidemií onemocnění covid-19.

Senioři ve věku 65 let a více představovali v letech 2015–2024 od 81 do 84 % všech zemřelých. Relativně nejméně početnou skupinu tvořili na počátku období, jejich zastoupení plynule rostlo až do maxima v roce 2020 (na 84,5 %; podpořeno i vlivem epidemie covidu-19), poté o necelý procentní bod pokleslo, a dále stagnovalo. V roce 2024 zemřelo ve věku 65 a více let 84,2 %, tj. 94 479 osob. Úmrtí žen jsou do věkové skupiny 65 let a více let kumulována ještě výrazněji, v posledním desetiletí byl její podíl na celku úmrtí o 10–14 p.b. vyšší než u mužů, v roce 2024 šlo o 89,9 % úmrtí žen a o 78,8 % úmrtí všech mužů. Necelou polovinu seniorských úmrtí obsáhli zemřelí ve věku nad 80 let, v období 2015–2024 se jejich podíl pohyboval mezi 43 až 46 % bez jednoznačného trendu růstu či poklesu, v roce 2024 zemřelo ve věku 80 a více let 46,1 %, tj. 51 710 osob. Mezi krajními roky dekády narostl podíl 90letých a starších z 12,3 % na 14,6 %, v roce 2024 tak ve věku 90 a více let zemřelo 16 432 osob. I obě skupiny starších seniorů (80 a více i 90 a více let) jsou z hlediska četnosti úmrtí větší u žen než u mužů; v roce 2024 byli 80 a víceletí zastoupeni mezi zemřelými ženami z 58,1 %, kdežto mezi zemřelými muži jen z 34,7 %, ve věku 90 let a více šlo o podíly 21,4 % na straně žen a pouze 8,3 % na straně mužů. Za nevýrazným zvýšením počtu zemřelých pozorovaným mezi roky 2015 a 2024 stál právě růst počtu zemřelých seniorského věku, především osob 90letých a starších. A mezi ženami, kde celkový počet úmrtí poklesl, evidujeme relevantní nárůst jen u 90letých a starších zemřelých.

Zemřelých ve věku 15–64 let bylo v roce 2015 jen 18,4 % z úhrnu a dále jejich zastoupení plynule klesalo až do roku 2020, následoval nepatrný nárůst a stagnace. V roce 2024 tak v produktivním věku zemřelo 15,5 % obyvatel, tj. 17 370 osob. Úmrtí ve věku 15–64 let jsou u mužů významně čtenější než u žen, v roce 2024 zemřelo takto starých 20,8 % mužů a jen 9,8 % žen. Dětská úmrtí, respektive zemřelí do 14 let, se v Česku vyskytují minimálně, představují méně než 0,5 % všech zemřelých. Ač jde pravidelně o vyšší počty na straně chlapců než dívek (v letech 2015–2024 zemřelo o 21 až 93 více chlapců), v relativním zastoupení na celku úmrtí podle pohlaví nejsou markantní rozdíly.

Tab. 5.2 Zemřelí v letech 2015 a 2019–2024

	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Zemřelí celkem	111 173	112 362	129 289	139 891	120 219	112 795	112 211
v tom ve věku: 0–14	436	463	397	406	397	360	362
15–64	20 503	18 793	19 648	22 493	18 567	17 560	17 370
65+	90 234	93 106	109 244	116 992	101 255	94 875	94 479
Zemřelí muži	55 934	57 339	66 599	73 522	61 404	58 030	57 670
v tom ve věku: 0–14	252	262	236	239	209	194	197
15–64	14 060	12 750	13 428	15 426	12 656	12 109	12 008
65+	41 622	44 327	52 935	57 857	48 539	45 727	45 465
z toho 80+	18 546	19 001	23 034	23 422	20 855	19 902	20 000
z toho 90+	3 657	4 402	5 328	5 431	5 063	4 773	4 769
Zemřelé ženy	55 239	55 023	62 690	66 369	58 815	54 765	54 541
v tom ve věku: 0–14	184	201	161	167	188	166	165
15–64	6 443	6 043	6 220	7 067	5 911	5 451	5 362
65+	48 612	48 779	56 309	59 135	52 716	49 148	49 014
z toho 80+	32 505	31 463	36 642	36 354	33 762	31 199	31 710
z toho 90+	9 971	11 286	13 365	12 919	12 673	11 739	11 663

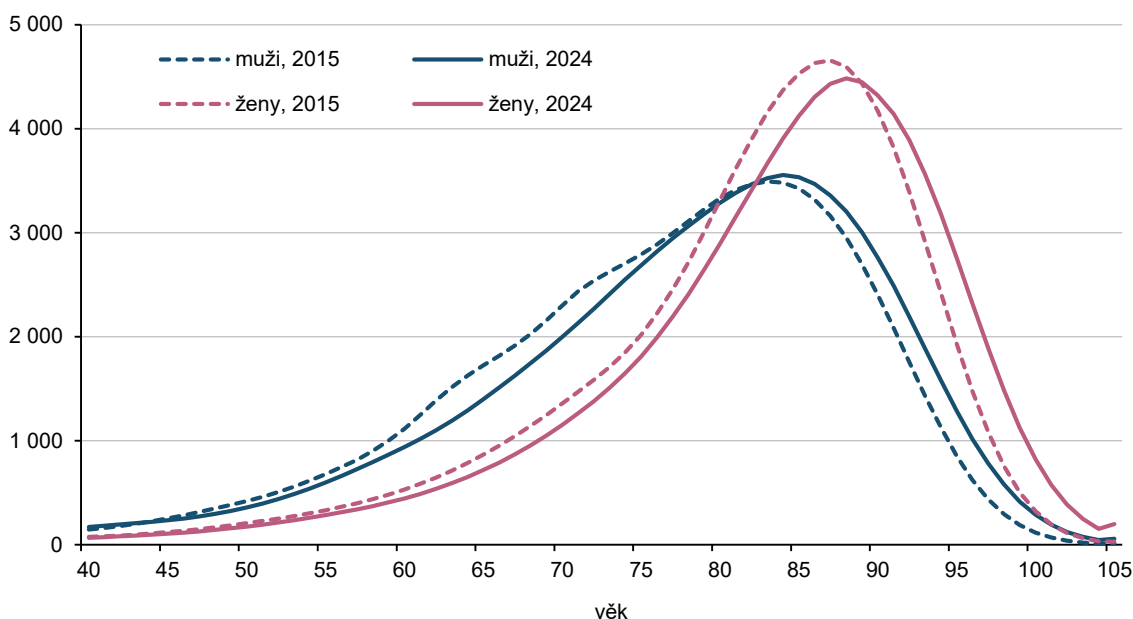
Vliv věkové struktury populace, zejména posun početně slabších/silnějších generací do vyššího věku, který vedle úrovně úmrtnosti také ovlivňuje věkovou strukturu zemřelých (hlavně její vývoj v čase) eliminují například ukazatele úmrtnostních tabulek. Tabulkové počty zemřelých uvádí, kolik by v jednotlivých věcích při zachování pravděpodobností úmrtí daného roku zemřelo osob, pokud by počáteční velikost generace byla vždy stejná.

Stárnutí zemřelých mezi lety 2015 a 2024 dokládá i změna v tabulkových počtech zemřelých charakterizovaná snížením počtů v nižším věku a naopak jejich zvýšením ve věku vyšším. Mužů by

v tabulkové populaci umíralo v roce 2015 více než v roce 2024 až do věku 82 let, od věku 83 let se situace obrací směrem k vyšším počtům úmrtí v roce 2024 (hodnoceno od věku kolem 40 let, neboť počty úmrtí v nižších věcích jsou díky jejich velmi nízké úmrtnosti rozkolísané). U žen se tím zlomovým stal věk 88, resp. 89 let. U obou pohlaví se také o rok posunul modální věk při úmrtí (věk nejvyššího počtu úmrtí) na 84 let u mužů a 88 let žen³⁵.

Dlouhodobě platí, že u žen je v porovnání s muži vyšší modální věk provázen kumulací tabulkových počtů úmrtí do užšího intervalu ve vyšším věku. Muži začínají více umírat dříve, koncentrace úmrtí kolem věku nejvyššího počtu úmrtí není tolik výrazná a v nejvyšších věcích (od 83 let) jich umírá méně než ženy.

Obr. 5.2 Tabulkové počty zemřelých¹⁾ podle pohlaví a věku v letech 2015 a 2024

¹⁾ ukazatel úmrtnostních tabulek udávající počet zemřelých podle věku při standardizované věkové struktuře

Míry úmrtnosti podle věku

V roce 2024 došlo k meziročnímu poklesu specifických měr úmrtnosti, které uvádějí počet zemřelých v daném věku na tisíc obyvatel stejného věku, ve většině věkové škály. U mužů se míra úmrtnosti snížila ve všech věkových skupinách počínaje 45–49letými, u žen již od věkové skupiny 35–39 let. Úmrtnost byla meziročně nižší i u mladších věkových skupin dospělých či dětského věku, u nich je ale úmrtnost tak nízká, že rozdíly jsou nepatrné. Obdobný vývoj je patrný i při porovnání krajních roků dekády. Nejvýraznější snížení měr úmrtnosti mezi roky 2015 a 2024 nastalo v absolutním vyjádření u obou pohlaví ve věkové skupině 85–89 let (o 29 úmrtí na tisíc osob stejného věku u mužů a o 27 u žen), poté u 90letých a starších a 80–84letých. Meziročně se míra úmrtnosti snížila nejpatrněji ve stejné věkové skupině, 85–89 let, u mužů (o 11 úmrtí na tisíc mužů téhož věku), u žen se jednalo o skupinu 90 a více let (pokles o 8 úmrtí na tisíc žen stejného věku).

³⁵ Pro srovnání, pokud vezmeme reálnou populaci Česka a reálné počty zemřelých ovlivněné početností jednotlivých generací, byl v roce 2024 modální věk při úmrtí mužů o 7 let nižší, tj. 77 let, žen o 5 let nižší, tj. 83 let. Přitom u žen došlo meziročně ke skoku z věku 90 let, a to díky slábnutí (vymírání) ročníků narozených ve 30. letech 20. století a jejich nahrazování (mezi zemřelými) ročníky narozených ve 40. letech.

Tab. 5.3 Míry úmrtnosti podle pětiletých věkových skupin a pohlaví (na 1 000 obyvatel) v letech 2015 a 2019–2024

Věková skupina	Muži							Ženy						
	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
0	3,0	2,9	2,7	2,6	2,3	2,3	2,3	1,9	2,2	1,8	1,8	2,0	1,9	2,2
1–4	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10–14	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
15–19	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
20–24	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2
25–29	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3
30–34	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0	1,0	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
35–39	1,2	1,2	1,3	1,5	1,4	1,4	1,3	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,5
40–44	1,9	1,8	1,9	2,1	1,9	2,0	2,1	0,9	0,9	0,9	1,1	0,9	0,9	0,8
45–49	3,3	3,0	3,0	3,6	3,1	2,9	2,8	1,6	1,5	1,6	1,8	1,5	1,4	1,3
50–54	5,4	5,3	5,5	6,5	5,1	4,8	4,6	2,6	2,3	2,6	2,9	2,5	2,2	2,2
55–59	9,2	8,3	9,0	10,7	8,4	8,2	8,1	4,2	4,0	4,3	4,9	4,0	3,8	3,6
60–64	16,4	14,9	16,0	18,9	14,2	13,0	12,4	7,1	7,0	7,0	8,4	6,7	5,9	5,7
65–69	24,7	23,2	25,6	29,3	23,1	21,4	20,8	11,8	10,7	11,5	13,7	10,5	10,2	9,7
70–74	38,7	35,5	40,7	46,5	36,7	33,2	32,3	19,3	18,0	20,0	23,2	18,3	17,2	16,6
75–79	56,2	53,6	64,3	72,5	56,7	52,0	51,1	34,0	31,7	35,5	39,0	32,8	29,8	28,7
80–84	95,9	88,1	106,3	108,6	91,1	84,4	81,2	69,7	59,3	69,1	69,8	61,5	54,9	54,3
85–89	166,4	154,4	182,9	184,9	164,5	148,0	137,1	131,2	119,1	135,0	135,5	120,9	107,5	104,6
90+	285,8	271,2	313,9	328,3	301,8	276,6	267,9	253,2	242,5	281,3	271,6	263,9	239,8	232,3
Celkem¹⁾	10,8	10,9	12,6	14,2	11,6	10,9	10,8	10,3	10,2	11,6	12,5	10,7	9,9	9,8

¹⁾ Tzv. hrubá míra úmrtnosti uvedená v řádku „celkem“ je definovaná jako podíl zemřelých ke střednímu stavu obyvatelstva daného roku (v promile) a z nemalé části je ovlivněna věkovou strukturou žijící populace, takže při pokračujícím populačním stárnutí nemá pro porovnání vývoje úmrtnosti v delším časovém horizontu (i místně) dobrou vypovídací schopnost.

Kojenecká úmrtnost

Počet úmrtí dětí do jednoho roku věku, tedy kojeneckých úmrtí, klesl v roce 2024 poosmé v řadě na 196 zemřelých kojenců. Meziročně šlo o pokles o 4 kojenecká úmrtí, mezi krajními roky dekády o 76. Je pochopitelně determinován i značným snížením počtu živě narozených dětí, takže kojenecká úmrtnost (počet zemřelých kojenců na tisíc živě narozených dětí) v posledních pěti letech nabývala střídavě hodnot 2,2 a 2,3 ‰ – druhou uvedenou hodnotu evidujeme i v roce 2024. Na počátku desetiletí byla kojenecká úmrtnost 2,5 ‰, poté, stejně jako počet zemřelých kojenců, vzrostla na 2,8 ‰ (rok 2016) a následně zase poklesla.

Kojenecká úmrtnost chlapců stejně jako počty chlapců zemřelých do jednoho roku věku bývají pravidelně vyšší než dívek. Situace obou pohlaví se ale v roce 2024 oproti roku 2015 značně sblížila – kojenecká úmrtnost dosáhla v roce 2015 hodnoty 3,0 ‰ (chlapci) a 1,9 ‰ (dívky), zatímco v roce 2024 byla 2,4 ‰ a 2,2 ‰ a rozdíl v počtu kojeneckých úmrtí chlapců a dívek se snížil z 64 úmrtí na 12.

Mezi krajními roky dekády se zredukoval jak počet novorozeneckých (do 28 dnů věku dítěte), tak i ponovorozeneckých (děti starší čtyř týdnů věku) úmrtí (o 32 a 44). Kojenecká úmrtnost klesla jen ve své složce ponovorozenecké (z 1,0 ‰ v roce 2015 na 0,7 ‰ v roce 2024), novorozenecká úmrtnost spíše stagnovala.

Tab. 5.4 Zemřelí kojenci a kojenecká úmrtnost v letech 2015 a 2019–2024

	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Zemřelí kojenci do 1 roku věku	272	288	249	246	230	200	196
v tom ve věku: 0 dnů	50	48	63	54	36	48	50
0–6 dokončených dnů	106	109	134	109	87	84	100
7–27 dokončených dnů	59	66	38	43	38	41	33
0–27 dokončených dnů	165	175	172	152	125	125	133
28–364 dokončených dnů	107	113	77	94	105	75	63
Kojenecká úmrtnost¹⁾ celkem	2,5	2,6	2,3	2,2	2,3	2,2	2,3
v tom ve věku: 0 dnů	0,5	0,4	0,6	0,5	0,4	0,5	0,6
0–6 dokončených dnů	1,0	1,0	1,2	1,0	0,9	0,9	1,2
7–27 dokončených dnů	0,5	0,6	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
0–27 dokončených dnů (novorozenecká úmrtnost)	1,5	1,6	1,6	1,4	1,2	1,4	1,6
28–364 dokončených dnů (ponovorozenecká úm.)	1,0	1,0	0,7	0,8	1,0	0,8	0,7

¹⁾ počet zemřelých v daném věku na 1 000 živě narozených dětí

Naděje dožití (střední délka života)

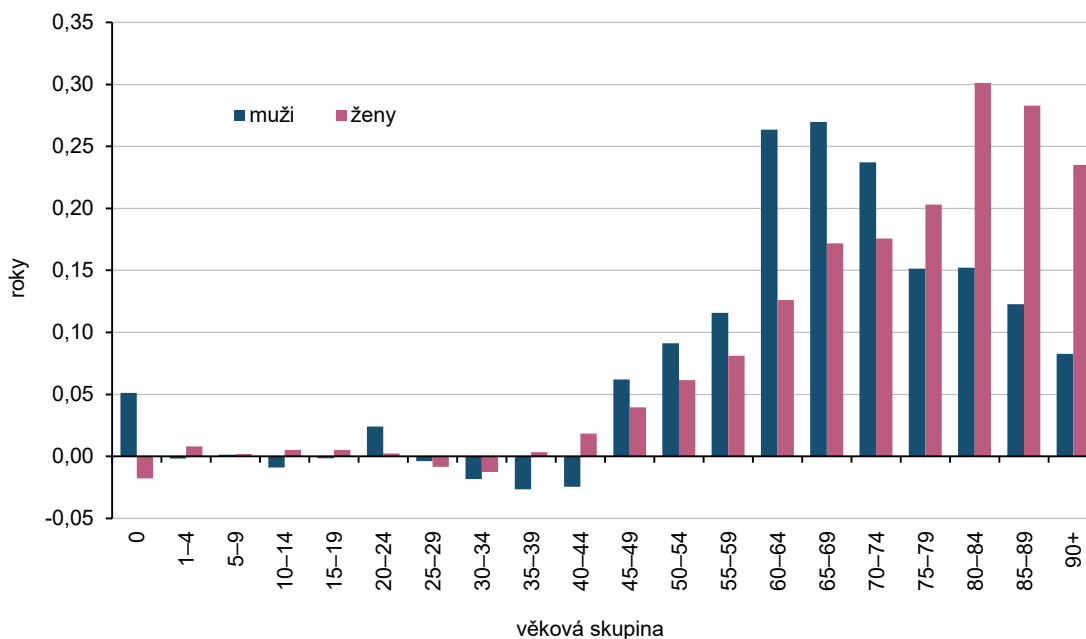
Střední délka života, nebo-li počet let, kterých mají osoby narozené v roce 2024 naději se dožít při zachování měr úmrtnosti tohoto roku, se v roce 2024 pro muže i ženy opět zvýšila. Pro muže se jednalo o nárůst na 77,2 let (meziročně o 0,3 roku), ženy měly naději dožít se 83,1 let (zvýšení o 0,4 roku). Mezi krajními roky dekády byla gradace střední délky života pochopitelně vyšší, o 1,5 roku u mužů a 1,7 roku u žen. Lehce rychlejší tempo zvyšování naděje dožití při narození u žen než mužů přináší zvětšování rozdílu mezi pohlavími, který v roce 2015 činil 5,8 roku ve prospěch žen, v roce 2024 už 6,0 let (což ale odpovídá rozdílu v první polovině druhé dekády 21. století).

Narůstá nejen naděje dožití osob narozených v roce 2024, ale i osob žijících. Například muži a ženy, kteří v roce 2024 dosáhli seniorského věku 65 let, měli naději prožít ještě 17,0 let (muži), resp. 20,8 let (ženy), tj. dožít se 82,0 let (muži), resp. 85,8 let (ženy). A to znamená zvýšení naděje dožití ve věku 65 let mezi roky 2015 a 2024 o 1,2 roku pro muže, resp. 1,5 roku pro ženy.

Tab. 5.5 Naděje dožití ve vybraných věcích podle pohlaví v letech 2015 a 2019–2024

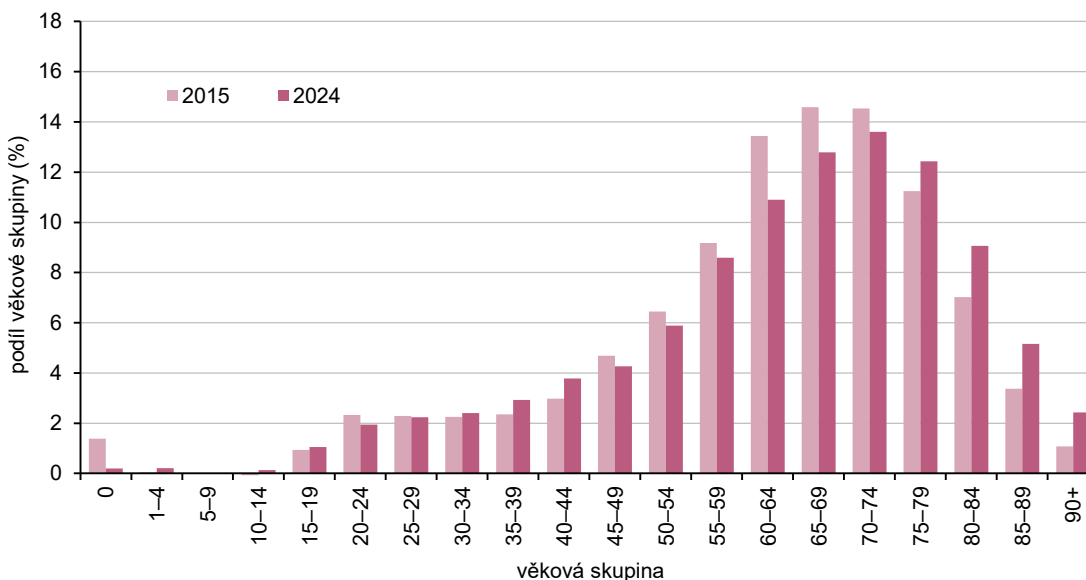
Věk	Muži							Ženy						
	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
0	75,6	76,3	75,3	74,1	76,1	76,9	77,2	81,5	82,1	81,4	80,5	82,0	82,8	83,1
20	56,0	56,8	55,7	54,5	56,5	57,3	57,6	61,8	62,5	61,7	60,8	62,4	63,1	63,5
30	46,4	47,2	46,0	44,8	46,9	47,6	47,9	51,9	52,6	51,8	51,0	52,5	53,3	53,6
40	36,9	37,6	36,5	35,3	37,4	38,1	38,4	42,1	42,8	42,0	41,2	42,7	43,5	43,8
50	27,7	28,4	27,3	26,2	28,2	28,9	29,2	32,6	33,3	32,5	31,8	33,2	33,9	34,3
60	19,3	20,0	18,9	18,0	19,8	20,5	20,8	23,5	24,2	23,4	22,8	24,1	24,8	25,1
65	15,8	16,3	15,2	14,5	16,1	16,7	17,0	19,3	19,9	19,2	18,6	19,8	20,4	20,8
70	12,5	13,0	12,0	11,4	12,7	13,3	13,5	15,3	15,9	15,1	14,8	15,8	16,3	16,7
80	7,0	7,4	6,6	6,5	7,2	7,5	7,8	8,3	8,8	8,2	8,2	8,7	9,2	9,5

Nejvýraznější příspěvek k nárůstu naděje dožití při narození mezi roky 2015 a 2024 zajistily u mužů a žen jiné věkové skupiny. U mužů zapříčinil vývoj úmrtnosti ve věkových skupinách od 60 do 74 let zvýšení naděje dožití o 0,77 roku z celkových 1,5 roku (tj. 50 % z celkového zvýšení mezi krajními roky desetiletí). U žen se nejvíce podílel vývoj úmrtnosti ve věkových skupinách o přibližně dvacet let starších, 80 až 90 a více let, které ke zvýšení střední délky života žen přispěly 0,82 rokem z celkových 1,7 roku (tj. 49 %).

Obr. 5.3 Příspěvky¹⁾ věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi roky 2015 a 2024 podle pohlaví

¹⁾ Záporný příspěvek k celkovému růstu naděje dožití při narození u některých věkových skupin mladých dospělých i dětí značí spíše náhodný výkyv podpořený nízkou úrovní úmrtnosti v daných věkových skupinách.

Rozdíl ve střední délce života mužů a žen se v české populaci objevuje pravidelně, mění se ale zastoupení věkových skupin, které k němu nejvíce přispívají, směrem ke starším věkovým skupinám. V roce 2015 rozdílný vývoj úmrtnosti ve věkových skupinách od 60 do 74 let zapříčinil 43 % rozdílu v naději dožití mužů a žen (2,48 roku z celkových 5,8 roku). V roce 2024 obdobný díl na rozdílu mezi muži a ženami, 39 % (tj. 2,32 roku z celkových 6,0 roku), způsobil odlišný vývoj úmrtnosti ve věkových skupinách od 65 do 79 let, jde tedy přibližně o pět let starší věkové skupiny než o desetiletí dříve. Zatímco vývoj úmrtnosti starších seniorů, 80 a více let, přispěl v roce 2015 k vyšší naději dožití žen z 11 %, v roce 2024 to bylo už ze 17 %.

Obr. 5.4 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi muži a ženami v letech 2015 a 2024 (%)

Zemřelí podle základní příčiny smrti

Statistika zemřelých podle příčin smrti není v čase plně srovnatelná, a to z důvodu průběžných (větších či menších) aktualizací Mezinárodní klasifikace nemocí (v ČR je od roku 1994 v platnosti její desátá revize, dále MKN-10). Zásadními mezníky byly v posledních deseti letech roky 2018 a 2021³⁶. Krom toho byla v jarních měsících roku 2020 MKN-10 operativně aktualizována o onemocnění covid-19.

Tab. 5.6a Zemřelí podle vybraných příčin smrti v letech 2015 a 2019–2024³⁷

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10) ¹⁾	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Celkem	111 173	112 362	129 289	139 891	120 219	112 795	112 211
Novotvary (C00-D48)	27 407	28 869	28 716	27 717	28 170	27 921	28 064
ZN ²⁾ tlustého střeva, konečníku a řiti (C18-C21)	3 582	3 532	3 435	3 351	3 402	3 327	3 372
ZN ²⁾ slinivky břišní (C25)	2 020	2 266	2 327	2 343	2 312	2 428	2 351
ZN ²⁾ průdušnice, průdušky a plic (C33-C34)	5 261	5 334	5 304	4 898	4 973	4 917	4 958
ZN ²⁾ prostaty a ženského prsu (C61, C50)	2 936	3 183	3 234	3 213	3 182	3 204	3 158
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	4 491	5 160	5 897	6 091	5 756	5 696	5 747
Diabetes mellitus (E10-E14)	3 728	4 268	4 993	5 092	4 839	4 851	4 884
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	1 491	1 822	2 023	1 996	1 908	1 844	1 885
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	1 283	1 594	1 749	1 684	1 608	1 562	1 608
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	3 019	3 719	4 184	3 986	4 246	4 054	4 553
Alzheimerova nemoc (G30)	1 562	2 182	2 601	2 294	2 561	2 398	2 685
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	50 969	47 393	51 299	47 873	46 286	43 745	42 611
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	26 659	22 336	23 353	21 866	19 829	18 092	17 055
Akutní infarkt myokardu (I21-I22 ³⁾)	4 984	3 793	3 642	3 392	2 969	2 696	2 575
Selhání srdce (I50)	3 818	5 477	6 728	6 543	7 290	7 151	7 348
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	9 586	7 419	7 552	7 112	6 884	6 506	5 930
Ateroskleróza (I70)	1 680	1 535	1 611	1 442	1 429	1 281	1 270
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	7 478	8 192	8 290	7 735	8 504	8 619	8 680
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	2 664	3 451	3 796	3 552	3 772	3 719	3 821
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	4 659	5 023	5 087	5 362	5 429	5 269	5 453
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	5 812	5 685	5 633	5 300	5 448	5 334	5 488
Dopravní nehody (V01-V99, Y85)	815	720	666	598	604	600	526
Sebevraždy (X60-X84, Y870)	1 387	1 191	1 224	1 221	1 302	1 253	1 561
Covid-19 (U07, U10)	0	0	10 539	25 455	6 035	1 699	748
Ostatní	5 847	6 499	7 621	8 376	8 437	8 614	8 982

¹⁾ K větším aktualizacím MKN-10 došlo v letech 2018 a 2021.

²⁾ ZN = zhoubný novotvar

³⁾ Kód I22 Pokračující infarkt myokardu není od roku 2018 používán pro základní příčinu smrti, místo něho určena akutní forma I21.

Pořadí prvních třech skupin příčin smrti, pohledem kapitol MKN-10, bylo po celé sledované desetiletí neměnné, pouze s výjimkou let 2020 a 2021, kdy se v době vrcholící epidemie covidu-19 právě toto onemocnění krátkodobě dostalo na třetí místo žebříčku příčin smrti. V roce 2024 na nejčastější nemoci oběhové soustavy zemřelo 42,6 tisíce osob, tj. 38,0 % všech úmrtí a nejpočetnější z nich byly tradičně ischemické nemoci srdeční se 17,1 tisíci úmrtími (15,2 % úhrnu). Z dalších onemocnění oběhové soustavy

³⁶ Podrobněji v publikacích Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2018 (Kód publikace: 130069-19, Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018 | [Produkty \(gov.cz\)](https://produkty.gov.cz)) a Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2021 (Kód publikace: 130069-22, Vývoj obyvatelstva České republiky - 2021 | [Produkty \(gov.cz\)](https://produkty.gov.cz)).

³⁷ Podrobnější informace o příčinách smrti v publikaci Zemřelí podle zkráceného seznamu příčin smrti v ČR, krajích a okresech 2015–2024 (Kód publikace: 130206-25, Zemřelí podle zkráceného seznamu příčin smrti v ČR, krajích a okresech - 2015–2024 | [Produkty \(gov.cz\)](https://produkty.gov.cz)) a v datové sadě Zemřelí podle příčin smrti a pohlaví v ČR, krajích a okresech 2006–2024 (Kód: 130143-25, Zemřelí podle příčin smrti a pohlaví v ČR, krajích a okresech - 2006–2024 | [Produkty \(gov.cz\)](https://produkty.gov.cz))

podlehlo selhání srdce 7,3 tisíce (6,5 %) a cévním nemocem mozku 5,9 tisíce (5,3 %) obyvatel. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou příčin smrti jsou novotvary, v roce 2024 stály za 28,1 tisíci úmrtími (25,0 % celku) a nejčastější z nich byl opět zhoubný novotvar průdušnice, průdušky a plíce, který způsobil 5,0 tisíce (4,4 %) úmrtí, následovaly zhoubný novotvar tlustého střeva, konečníku a řiti a zhoubný novotvar prostaty a ženského prsu. Třetí příčka, s výrazným odstupem, patří nemocem dýchací soustavy, které v roce 2024 zapříčinily 8,7 tisíce (7,7 %) úmrtí. Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek zaujaly v roce 2023 poprvé čtvrté místo a v roce 2024 ho s 5,7 tisíci (5,1 %) úmrtími podržely. Většinu úmrtí této skupiny onemocnění reprezentují zemřelí na diabetes mellitus (85 % v roce 2024). Páté byly podruhé v řadě vnější příčiny (v první polovině dekády pravidelně čtvrté) s 5,5 tisíci zemřelými a stejným relativním zastoupením 4,9 % všech úmrtí jako šesté nemoci trávicí soustavy, na které zemřelo téměř 5,5 tisíce osob. Nemoci nervové soustavy se po celou minulou dekádu, s výjimkou let 2020 až 2022, držely na sedmém místě, v roce 2024 jim podlehl 4,6 tisíce (4,1 %) osob, kteří z více než poloviny zemřeli v důsledku Alzheimerovy nemoci.

Meziročně téměř neměnný počet úmrtí skrývá v pozadí různý vývoj u různých skupin příčin smrti. Počet úmrtí na nemoci oběhové soustavy klesl v roce 2024 po čtvrté v řadě, a to o 1,1 tisíce zemřelých (relativně o 2,6 %). I přes kolísání počtu úmrtí na nemoci oběhové soustavy na počátku období 2015–2024 evidujeme mezi krajními roky snížení, relativně o 16,4 %, a poklesl tak i podíl zemřelých na nemoci oběhové soustavy ze 45,8 % všech úmrtí v roce 2015 na 38,0 % v roce 2024. Počet zemřelých na novotvary se meziročně ani v průběhu celého desetiletí zásadně nezměnil, osciloval v intervalu 27,4 až 28,9 tisíce, což představovalo zhruba čtvrtinu zemřelých (s výjimkou covidových let 2020–2022, kdy byl podíl nižší, přes pětinu úmrtí). V důsledku nemocí dýchací soustavy, nemocí endokrinních, výživy a přeměny látek, nemocí trávicí i nervové soustavy došlo meziročně i mezi roky 2015 a 2024 k nárůstu počtu úmrtí a i jejich relativní zastoupení na celku se zvýšilo. Nejvýrazněji, o polovinu, vzrostl mezi krajními roky desetiletí počet i podíl úmrtí na nemoci nervové soustavy – absolutně z 3,0 na 4,6 tisíce, podílově z 2,7 % na 4,1 % úhrnu. Vnější příčinám smrti podlehl sice meziročně více osob (absolutně o 154, tj. o 2,9 %), mezi roky 2015 a 2024 se ale jejich počet i podíl mírně snížil (počet z 5,8 tisíce na 5,5 tisíce, podíl na celku úmrtí z 5,2 % na 4,9 %). Relativně nejmarkantnější meziroční pokles zaznamenaly počty úmrtí na covid-19, o 56,0 %, absolutně šlo o snížení o 951 úmrtí na 748 zemřelých.

Tab. 5.6b Zemřelí podle pohlaví a vybraných příčin smrti v letech 2015 a 2019–2024

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Muži celkem	55 934	57 339	66 599	73 522	61 404	58 030	57 670
Novotvary (C00-D48)	15 105	15 936	15 901	15 093	15 339	15 150	15 226
ZN tlustého střeva, konečníku a řiti (C18-C21)	2 091	2 138	2 013	1 975	2 004	1 931	1 955
ZN slinivky břišní (C25)	1 038	1 124	1 181	1 183	1 153	1 177	1 195
ZN průdušnice, průdušky a plic (C33-C34)	3 568	3 481	3 421	3 080	3 102	3 007	2 970
ZN prostaty (C61)	1 327	1 443	1 524	1 427	1 488	1 519	1 535
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	1 977	2 386	2 679	2 932	2 690	2 674	2 647
Diabetes mellitus (E10-E14)	1 689	2 001	2 318	2 522	2 286	2 312	2 281
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	602	740	816	775	765	753	778
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	454	573	623	549	552	552	581
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	1 341	1 626	1 759	1 701	1 733	1 746	1 952
Alzheimerova nemoc (G30)	521	791	892	734	803	792	918
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	23 425	22 328	24 289	22 977	21 763	21 101	20 495
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	12 777	11 197	11 845	11 308	10 064	9 484	9 035
Akutní infarkt myokardu (I21-I22)	2 869	2 259	2 270	2 143	1 793	1 745	1 665
Selhání srdce (I50)	1 778	2 514	3 083	2 997	3 214	3 235	3 293
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	3 929	3 218	3 356	3 105	3 029	2 947	2 633
Ateroskleróza (I70)	695	684	721	615	634	607	600
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	4 115	4 461	4 680	4 357	4 669	4 589	4 676
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	1 356	1 787	2 081	1 947	2 038	1 971	2 055
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	2 626	2 886	2 969	3 135	3 131	3 053	3 152
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	3 903	3 809	3 795	3 592	3 723	3 701	3 832
Dopravní nehody (V01-V99, Y85)	637	552	506	456	463	457	402
Sebevraždy (X60-X84, Y870)	1 133	949	1 009	966	1 031	1 019	1 261
Covid-19 (U07, U10)	0	0	5 938	14 668	3 273	896	414
Ostatní	2 840	3 167	3 773	4 292	4 318	4 367	4 498
Ženy celkem	55 239	55 023	62 690	66 369	58 815	54 765	54 541
Novotvary (C00-D48)	12 302	12 933	12 815	12 624	12 831	12 771	12 838
ZN tlustého střeva, konečníku a řiti (C18-C21)	1 491	1 394	1 422	1 376	1 398	1 396	1 417
ZN slinivky břišní (C25)	982	1 142	1 146	1 160	1 159	1 251	1 156
ZN průdušnice, průdušky a plic (C33-C34)	1 693	1 853	1 883	1 818	1 871	1 910	1 988
ZN prsu (C50)	1 609	1 740	1 710	1 786	1 694	1 685	1 623
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	2 514	2 774	3 218	3 159	3 066	3 022	3 100
Diabetes mellitus (E10-E14)	2 039	2 267	2 675	2 570	2 553	2 539	2 603
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	889	1 082	1 207	1 221	1 143	1 091	1 107
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	829	1 021	1 126	1 135	1 056	1 010	1 027
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	1 678	2 093	2 425	2 285	2 513	2 308	2 601
Alzheimerova nemoc (G30)	1 041	1 391	1 709	1 560	1 758	1 606	1 767
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	27 544	25 065	27 010	24 896	24 523	22 644	22 116
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	13 882	11 139	11 508	10 558	9 765	8 608	8 020
Akutní infarkt myokardu (I21-I22)	2 115	1 534	1 372	1 249	1 176	951	910
Selhání srdce (I50)	2 040	2 963	3 645	3 546	4 076	3 916	4 055
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	5 657	4 201	4 196	4 007	3 855	3 559	3 297
Ateroskleróza (I70)	985	851	890	827	795	674	670
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	3 363	3 731	3 610	3 378	3 835	4 030	4 004
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	1 308	1 664	1 715	1 605	1 734	1 748	1 766
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	2 033	2 137	2 118	2 227	2 298	2 216	2 301
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	1 909	1 876	1 838	1 708	1 725	1 633	1 656
Dopravní nehody (V01-V99, Y85)	178	168	160	142	141	143	124
Sebevraždy (X60-X84, Y870)	254	242	215	255	271	234	300
Covid-19 (U07, U10)	0	0	4 601	10 787	2 762	803	334
Ostatní	3 007	3 332	3 848	4 084	4 119	4 247	4 484

poznámky viz tabulka 5.6a

U mužů a žen jsou dlouhodobě i v roce 2024 první tři nejčastější skupiny příčin smrti shodné. U žen ale bývá markantnější zastoupení nemocí oběhové soustavy – v roce 2024 dosahoval podíl úmrtí na nemoci oběhové soustavy na úhrnu úmrtí žen / mužů 40,5 %, resp. 35,5 %. Naopak u mužů zaujímají významnější pozici novotvary (v roce 2024 zahrnovaly 26,4 % všech úmrtí mužů a 23,5 % všech úmrtí žen) a nemocí dýchací soustavy (8,1 % všech úmrtí mužů a 7,3 % úhrnu úmrtí žen). Na dalších místech se už žebříček příčin smrti mužů a žen rozchází. U mužů mají vyšší váhu vnější příčiny úmrtí (6,6 % a 4. místo v roce 2024), dále nemoci trávicí soustavy (5,5 % a 5. místo) a až na 6. pozici skončily nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (4,6 %; celkově čtvrté) a na 7. místě nemoci nervové soustavy (3,4 % úmrtí mužů). U žen jsou významnější nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (5,7 % úmrtí a 4. místo v roce 2024) a nemoci nervové soustavy (4,8 % a 5. místo), naopak oproti mužům ztrácejí nemoci trávicí soustavy na 6. místě (4,2 %) a ještě výrazněji na pozici 7. vnější příčiny smrti (3,0 % úmrtí žen).

Standardizované míry úmrtnosti na jednotlivé příčiny smrti umožňují oproti absolutním počtům zemřelých metodicky čistší srovnání úrovně úmrtnosti, a to v čase, místně i mezi pohlavími, neboť očišťují úmrtnost od vlivu rozdílů ve věkovém složení. V roce 2024 bylo pořadí sledovaných skupin příčin smrti podle standardizovaných měr úmrtnosti stejné jako podle absolutních počtů. U žen bez výjimky, u mužů se i v roce 2024 zopakovala odlišnost vyskytující se pravidelně od roku 2018 – nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek se podle standardizovaných měr posouvají na páté místo před nemoci trávicí soustavy, které jsou až šesté.

Horší úmrtnostní poměry mužů oproti ženám v Česku dokládají i standardizované míry úmrtnosti na jednotlivé skupiny příčin smrti, které jsou pro všechny vybrané (četnější) příčiny pro muže vyšší než pro ženy. Index, porovnávající standardizovanou míru úmrtnosti mužů a žen dosáhl v roce 2024 hodnoty 1,58, což odpovídá průměru období 2015–2024, kdy se pohyboval v rozmezí 1,53 až 1,65. Z hlediska jednotlivých skupin příčin smrti evidujeme dlouhodobě nadprůměrnou mužskou nadúmrtnost na vnější příčiny smrti (index 2,92 v roce 2024), nemoci dýchací soustavy (1,81), nemoci trávicí soustavy (1,76) a novotvary (1,66). Nejnížší mužskou nadúmrtnost vykazují, také dlouhodobě, nemoci nervové soustavy (1,16)³⁸, respektive skupina Alzheimerova nemoc a jiné demence, kde je v posledních pěti letech úmrtnost mužů dokonce nižší než žen (a dříve vyrovnaná).

³⁸ Pro nemoci duševní a poruchy chování byl v roce 2024 index mužské nadúmrtnosti ještě nižší (1,13), nepatří ale mezi nejčastější skupiny příčin smrti (dle kapitol MKN-10 v roce 2024 až 11. místo). Zde jsou v tabulce zahrnuty pro obsažení diagnóz vaskulární a neucené demence v této kapitole, běžně sledovaných spolu s Alzheimerovou nemocí.

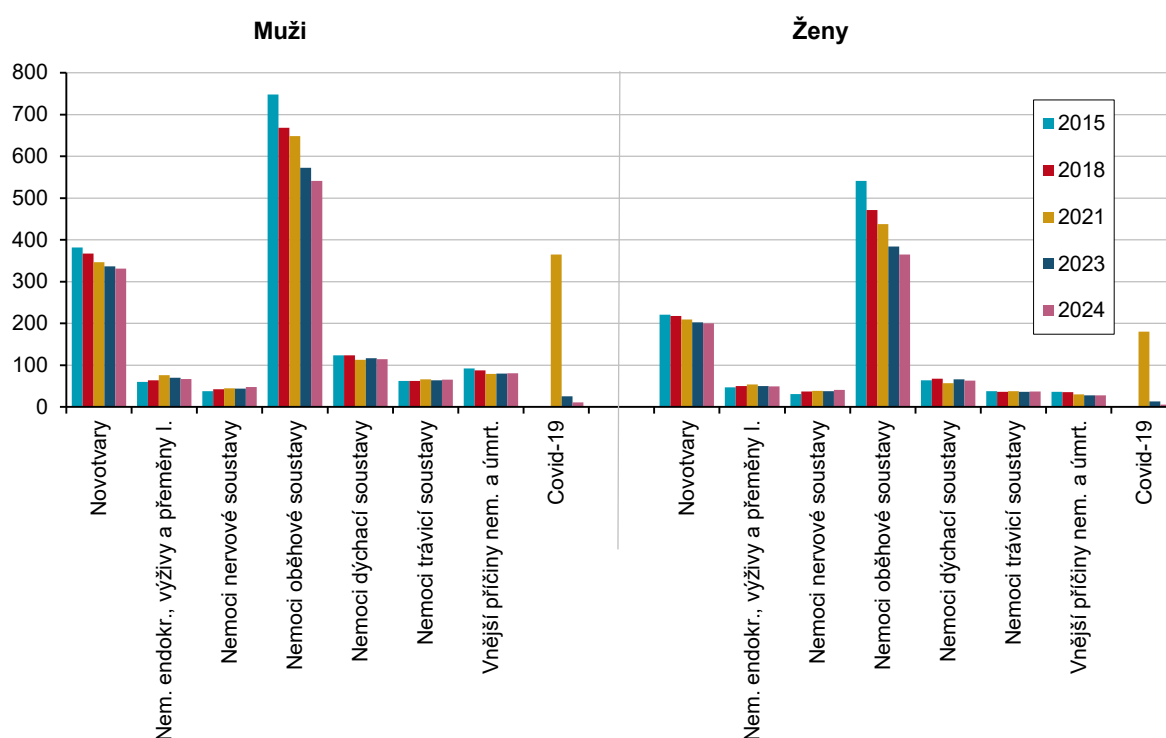
Tab. 5.7 Standardizované míry úmrtnosti¹⁾ podle pohlaví a vybraných příčin smrti (na 100 000 obyvatel) v letech 2015 a 2019–2024

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Muži celkem	1 607,0	1 493,2	1 718,8	1 873,8	1 569,4	1 441,8	1 391,5
Novotvary (C00-D48)	381,4	370,4	363,8	346,4	349,7	337,0	331,3
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18-C21)	54,1	50,7	47,2	46,0	46,6	43,4	43,8
ZN slinivky břišní (C25)	24,6	24,6	25,6	26,0	25,0	25,0	24,9
ZN průdušnice, průdušky a plic (C33-C34)	83,6	75,6	73,4	66,2	66,3	63,0	60,5
ZN prostaty (C61)	40,6	39,7	40,0	38,0	39,1	38,6	38,0
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	60,1	65,1	70,5	76,5	69,6	70,2	66,9
Diabetes mellitus (E10-E14)	51,5	53,9	60,3	64,7	59,1	60,2	56,6
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	21,1	22,7	24,0	23,0	22,4	21,0	20,8
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	17,9	19,4	20,1	18,7	18,4	17,1	17,1
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	37,9	45,1	46,7	44,7	46,5	44,4	47,9
Alzheimerova nemoc (G30)	17,5	25,5	26,3	22,1	24,8	23,2	25,4
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	747,8	636,8	682,5	648,7	610,1	572,3	541,0
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	415,4	321,7	336,8	323,8	283,2	260,0	239,2
Akutní infarkt myokardu (I21-I22)	78,3	55,5	54,1	49,8	41,2	39,8	36,4
Selhání srdce (I50)	57,2	72,5	87,6	86,5	92,7	88,9	89,5
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	127,9	92,0	93,7	86,0	82,6	78,0	66,5
Ateroskleróza (I70)	24,1	20,8	21,0	18,3	19,2	16,6	16,4
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	123,6	120,4	123,6	112,6	120,6	117,0	114,8
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	46,2	53,6	60,1	53,9	57,3	54,5	54,8
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	62,1	62,8	64,0	65,9	66,4	64,3	65,5
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	91,9	86,2	83,9	79,5	81,4	79,7	80,7
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	12,5	10,9	9,9	9,2	9,1	8,9	7,8
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	23,0	19,0	20,4	19,7	20,7	20,2	24,7
Covid-19 (U07, U10)	0,0	0,0	160,8	365,2	92,1	25,8	11,2
Ostatní	81,0	83,8	99,0	111,2	110,6	110,1	111,3
Ženy celkem	1 052,6	963,8	1 084,3	1 138,3	997,8	907,5	880,5
Novotvary (C00-D48)	221,3	217,8	213,2	209,1	207,9	202,9	200,1
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18-C21)	26,9	23,6	23,8	22,8	22,8	22,2	22,2
ZN slinivky břišní (C25)	17,5	19,1	18,8	19,0	18,6	19,6	17,8
ZN průdušnice, průdušky a plic (C33-C34)	29,8	30,7	30,7	29,4	29,7	29,8	30,4
ZN prsu (C50)	29,0	29,6	29,0	30,1	28,0	27,4	25,8
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	47,2	48,3	55,3	53,9	51,6	49,8	49,7
Diabetes mellitus (E10-E14)	38,1	39,3	45,7	43,6	42,6	41,7	41,5
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	17,5	19,6	21,6	21,8	20,1	18,6	18,3
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	16,4	18,5	20,2	20,3	18,6	17,3	16,9
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	31,0	36,2	41,5	39,0	42,1	37,7	41,3
Alzheimerova nemoc (G30)	19,5	24,2	29,4	26,8	29,6	26,3	28,1
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	541,0	447,9	476,6	437,5	426,6	384,1	364,6
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	276,0	200,1	204,7	187,1	171,2	147,7	134,0
Akutní infarkt myokardu (I21-I22)	40,1	26,7	23,5	21,3	19,5	15,4	14,3
Selhání srdce (I50)	39,8	53,3	64,5	62,5	71,5	66,7	67,0
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	109,6	74,4	72,9	69,6	65,9	59,3	53,0
Ateroskleróza (I70)	20,5	15,5	15,9	14,8	14,1	11,6	11,4
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	63,9	64,9	61,7	57,3	64,2	65,9	63,5
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	25,9	29,8	29,9	27,9	30,0	29,5	28,8
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	37,7	37,0	36,3	38,1	38,6	36,4	37,2
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	36,4	33,5	32,4	30,4	30,1	27,9	27,7
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	3,4	3,1	2,9	2,6	2,5	2,5	2,1
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	4,7	4,4	3,9	4,8	4,9	4,1	5,2
Covid-19 (U07, U10)	0,0	0,0	78,5	180,4	46,6	13,2	5,3
Ostatní	56,7	58,6	67,2	70,7	70,1	71,1	72,8

¹⁾ Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013(zdroj: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>). (další poznámky viz tab. 5.6a)

Standardizovaná míra úmrtnosti mužů i žen se meziročně mírně snížila, o 3,5 % pro muže a 3,0 % v případě žen. Mezi roky 2015 a 2024 činil pokles 13,4 % u mužů a 16,3 % u žen. Z jednotlivých skupin příčin smrti se na uvedeném poklesu celkové úmrtnosti nejmarkantněji podílí snížení úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy – meziročně o 5,5 % pro muže a o 5,1 % pro ženy³⁹; mezi krajními roky desetiletí šlo o pokles o 27,7 % (muži), resp. o 32,6 % (ženy). Úmrtnost na novotvary klesla mezi roky 2023 a 2024 jen nepatrně (o 1,7 %, resp. o 1,4 %), v rámci desetiletí pak o 13,1 % pro muže a 9,6 % pro ženy. Snížila se také úmrtnost na vnější příčiny, ač meziročně stagnovala, mezi roky 2015 a 2024 evidujeme redukci o 12,2 % u mužů a téměř dvojnásobnou u žen (o 23,8 %). Vývoj úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy je velmi rozkolísaný⁴⁰, úmrtnost na nemoci trávicí soustavy se podstatně nemění. Na druhé straně jsou skupiny příčin smrti, na něž úmrtnost vzrůstá. Relativně nejvýrazněji (ze zde sledovaných) je to patrné u nemocí nervové soustavy – meziroční zvýšení pro muže bylo 8,1 %, pro ženy 9,7 %, mezi kraji dekády se jednalo o nárůst o 26,5 %, resp. o 33,3 %. Oproti roku 2015 vzrostla i úmrtnost na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (o 11,3 % u mužů a 5,3 % u žen), meziročně ale klesla či stagnovala, což pozorujeme poslední tři roky.

Obr. 5.5 Standardizované míry úmrtnosti¹⁾ podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti (na 100 000 obyvatel) v letech 2015–2024

¹⁾ Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013 (zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>).

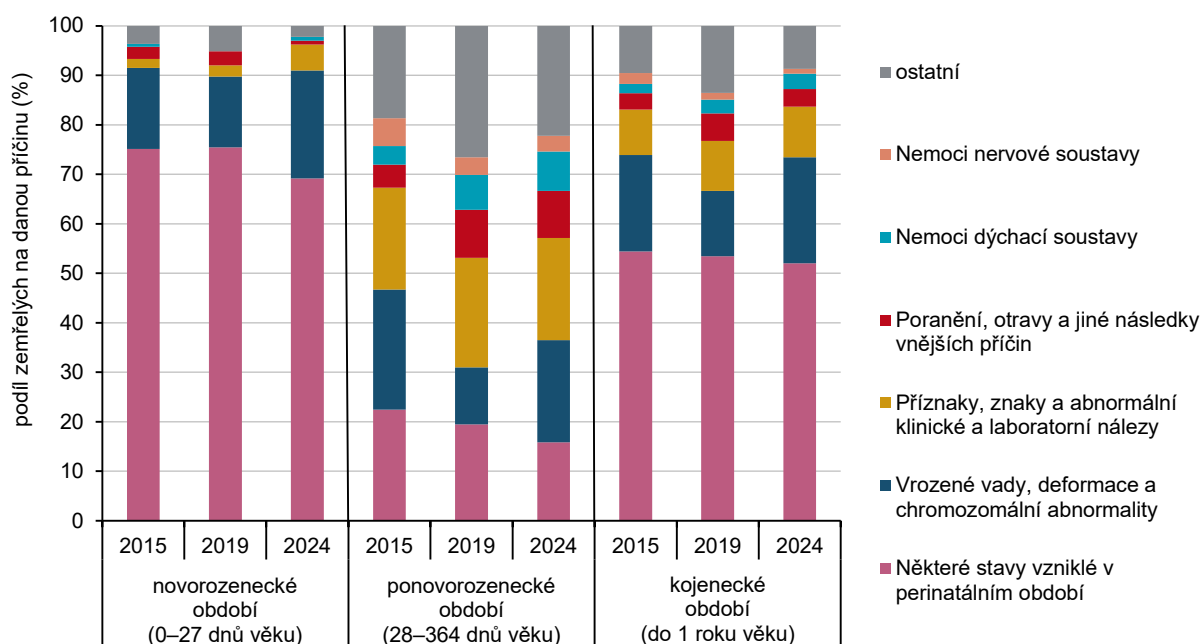
Z hlediska příčin smrti jsou specifická úmrtí v kojeneckém věku, protože kojenci umírají i na příčiny, které se ve vyšším věku již nevyskytují. Tyto příčiny jsou v rámci kapitol MKN-10 soustředěny převážně do kapitoly označené „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ a v roce 2024 zapříčinily 52,0 %, tj. 102 z celkových 196 úmrtí dětí do jednoho roku věku. Ač počet úmrtí na „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ v uplynulé dekádě klesal (a méně pravidelně i jejich podílové zastoupení na celkové úmrtnosti kojenců), způsobovaly opakovaně polovinu a více úmrtí kojenců. Další místa žebříčku příčin smrti dětí do jednoho roku věku jsou také obsazována stejnými skupinami. Jsou to „Vrozené vady, deformace a chromozomální

³⁹ Vůbec nejvýraznější meziroční pokles byl u úmrtnosti na covid-19 – o 56,6 % u mužů a 59,7 % u žen. Na covid-19 a multisystémový zánětlivý syndrom ale v roce 2024 zemřelo již jen 11 mužů na 100 tis. mužů, resp. 5 žen na 100 tis. žen, což, podle měr úmrtnosti, odsouvá toto onemocnění hluboko do pole příčin smrti.

⁴⁰ Nepravidelnosti u úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy spoluvytváří také v jednotlivých letech různě načasovaný a silný výskyt epidemií infekčních virových onemocnění dýchací soustavy.

abnormality“ na místě druhém, které v roce 2024 stály za 21,4 % (42) úmrtími kojenců, třetí „Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy“⁴¹ zapříčinily 10,2 % (20) a čtvrté vnější příčiny 3,6 % (7) úmrtí. O další dvě pozice se dělí nemoci dýchací a nervové soustavy, na které umírají průměrně 2–3 % kojenců. Převaha „Některých stavů vzniklých v perinatálním období“ je ještě výrazněji patrná u novorozeneckých úmrtí (první čtyři týdny života) – v roce 2024 způsobily 69,2 %, tj. 92 z celkových 133 úmrtí novorozenců (dlouhodobě podíl kolem ¾) a spolu s druhými „Vrozenými vadami, deformacemi a chromozomálními abnormalitami“ stojí běžně za 90 % a více novorozeneckými úmrtími. Naopak v ponovorozeneckém období (od čtyř týdnů do jednoho roku věku) bývá zastoupení prvních třech skupin příčin smrti vyrovnanější a jejich pořadí se v jednotlivých letech mění. V roce 2024 se o prvenství dělily „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“ s „Příznaky, znaky a abnormálními klinickými a laboratorními nálezy“ (každá 20,6 %, tj. 13 z celkových 63 ponovorozeneckých úmrtí), třetí byly „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ (15,9 %, tj. 10 úmrtí).

Obr. 5.6 Zemřelí kojenci podle věku a příčiny smrti (%) v letech 2015, 2019 a 2024

Místo úmrtí

Obyvatelé Česka pravidelně nejčastěji umírají ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče, v roce 2024 zde došlo k 65,2 tisícům, tj. 58,1 % úmrtí. Pořadí dalších dvou lokací je také dlouhodobě neměnné – doma se odehrálo 28,6 tisíce, tedy 25,5 % úmrtí roku 2024, v zařízení sociálních služeb 11,7 tisíce (10,4 %). Ostatní sledovaná místa úmrtí (např. veřejná místa, úmrtí při převozu do zdravotnického zařízení, aj.) mají již nízký podíl a pořadí jejich zastoupení na celkovém počtu úmrtí se mění.

Rozložení míst úmrtí má svá specifika, daná například pohlavím nebo věkem při úmrtí, která jsou v čase poměrně stabilní. Podíl zdravotnických zařízení lůžkové péče bývá u mužů a žen podobný. Muži ale častěji než ženy umírají doma (podíl úmrtí doma byl v roce 2024 u mužů 27,8 %, u žen 23,0 %) a ve venkovním a jiném veřejném prostoru (4,8 % versus 1,3 %), ženy v zařízeních sociálních služeb (15,2 % úmrtí žen oproti 5,9 % úmrtí na straně mužů). Zdravotnická zařízení lůžkové péče jsou nejčastějším místem úmrtí ve všech sledovaných věkových skupinách, nejvýrazněji ale převažují u dětí (v roce 2024 pojmula 67,1 % všech úmrtí ve věku 0–14 let), nejméně jsou zde koncentrována úmrtí osob ve věku 15–39 let (31,6 % v roce 2024). I domov většinou obsazuje druhé místo ve všech širších věkových skupinách, nejčetnější bývá u dospělých (v

⁴¹ Tato skupina příčin smrti zahrnuje i syndrom náhlé smrti dítěte (SIDS), který po většinu desetiletí tvořil polovinu a více úmrtí celé skupiny, v letech 2023 a 2024 byl jeho podíl nižší, kolem třetiny.

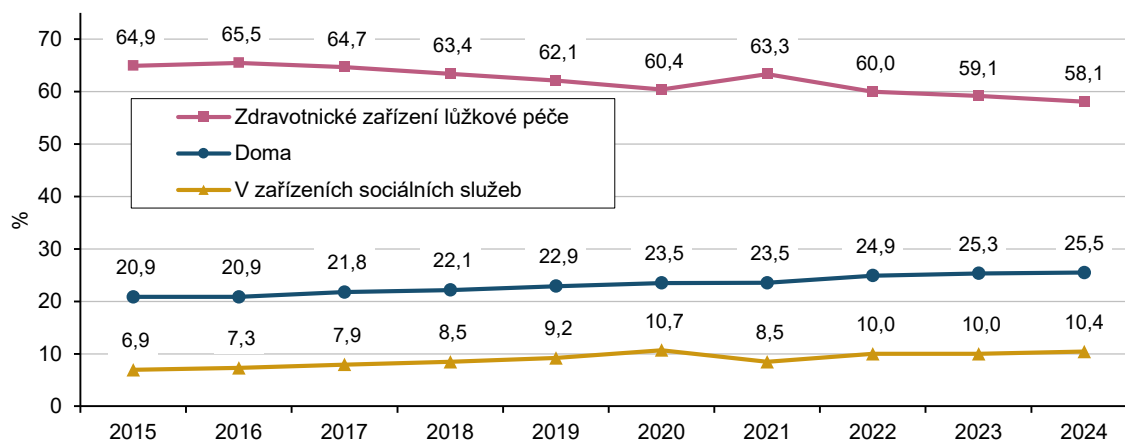
roce 2024 zemřelo doma 33,8 % osob ve věku 40–59 let), méně četný u dětí a seniorů ve věku 80 let a více (kolem 1/5 úmrtí). V zařízení sociálních služeb logicky umírají hlavně starší senioři (17,8 % 80letých a starších), ale i pro ně zůstávají až třetím místem úmrtí. Také veřejný prostor (ulice, veřejné místo, „jinde“) je silně věkově determinován – v roce 2024 zde ve věku 15–39 let zemřelo dokonce víc osob než doma, tj. 29,9 % (doma 28,0 %), když podíl veřejného prostoru na celku úmrtí bez ohledu na věk byl jen 3,1 %.

Tab. 5.8 Zemřelí podle místa úmrtí v roce 2024

Místo úmrtí	Věková skupina					Pohlaví		Celkem
	0–14	15–39	40–59	60–79	80+	Muži	Ženy	
Celkem	362	1 871	9 888	48 380	51 710	57 670	54 541	112 211
Doma	69	523	3 346	13 876	10 774	16 050	12 538	28 588
Zdravotnické zařízení lůžkové péče	243	591	4 654	29 427	30 272	33 502	31 685	65 187
Jiné zdravotnické zařízení	2	3	48	312	429	378	416	794
Na ulici, veřejném místě	15	295	545	534	149	1 241	297	1 538
Při převozu	0	20	78	291	166	341	214	555
V zařízení sociálních služeb	1	17	101	2 365	9 209	3 415	8 278	11 693
Jinde	13	264	641	835	210	1 547	416	1 963
Nezjištěno	19	158	475	740	501	1 196	697	1 893

Zatímco pořadí míst úmrtí podle četnosti úmrtí v nich zůstává stabilní, váhy prvních třech nejčastějších mají po celou dobu platnosti číselníku míst úmrtí v současné podobě (od roku 2013) pravidelné vývojové trendy. Zastoupení úmrtí ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče se opakovaně snižuje (s výjimkou roku 2021 a ještě 2016) a pokles podílu úmrtí v nich mezi roky 2015 a 2024 byl o 10,5 %. Naopak váha úmrtí doma a v zařízeních sociálních služeb narůstala (v sociálních službách opět s výjimkou covidového roku 2021), mezi krajními roky minulé dekády o 22,2 % u úmrtí doma a o 50,5 % u úmrtí v zařízení sociálních služeb.

Obr. 5.7 Zemřelí podle vybraného místa úmrtí v letech 2015–2024 (%)

Zemřelí podle vzdělání⁴²

Přes dvě pětiny zemřelých obyvatel Česka měly v roce 2024 střední vzdělání bez maturity (45 880, tj. 40,9 % úhrnu), téměř poloviční oproti nim byl počet úmrtí osob se středním vzděláním s maturitou (24 834, tj. 22,1%), kterým se blížil počet zemřelých se základním nebo nižším vzděláním (21 468, tj. 19,1%). S vysokoškolským diplomem zemřelo 9 105 osob (8,1 %). Muži častěji než ženy umírali se středním vzděláním bez maturity (47,3 % úmrtí mužů oproti 34,1 % úmrtí žen) a s vysokoškolským vzděláním (10,5 % versus 5,5 %). Mezi ženami bylo naopak běžnější než u mužů zemřít jako osoba se základním nebo nižším vzděláním (28,8 % úmrtí všech žen a 10,0 % mužů).

Při kombinaci zemřelých podle vzdělání a věku, resp. věkových skupin⁴³, je patrný nárůst zastoupení kategorie základní nebo nižší vzdělání spolu s nárůstem věku zemřelých – od 11,3 % ze všech úmrtí ve věkové skupině 40–59 let, přes 15,0 % v další dvacetiletce až po 24,3 % ve věku 80 a více let (vyšší zastoupení osob se základním vzděláním evidujeme u mladých dospělých ve věku 20–39 let, kde ale část ještě nemusí mít z důvodu věku vzdělání ukončeno). Zemřelí se středoškolským vzděláním bez maturity byli v roce 2024 nadprůměrně zastoupeni ve věkové skupině 60–79 let, kde šlo o 45,6 % všech úmrtí (oproti 40,9 % z úhrnu zemřelých). Více než průměrný podíl vysokoškoláků najdeme ve věkové skupině 20–39 let, a to 10,5 % všech úmrtí této věkové skupiny (8,1 % celku). Podíl zemřelých se středoškolským vzděláním s maturitou byl u všech věkových skupin podobný, mírně přesahující pětinu úmrtí a nejvyšší zastoupení měli tyto osoby u věkové skupiny 20–39 let (23,9 %).

Tab. 5.9 Zemřelí podle dokončeného vzdělání v roce 2024

Dokončené vzdělání	Věková skupina				Pohlaví ¹⁾		Celkem ¹⁾
	20–39	40–59	60–79	80 a více	Muži	Ženy	
Celkem	1 696	9 888	48 380	51 710	57 670	54 541	112 211
Základní nebo nižší	404	1 119	7 234	12 558	5 748	15 720	21 468
Střední bez maturity	437	3 885	22 083	19 470	27 278	18 602	45 880
Střední s maturitou	405	2 123	10 507	11 797	12 246	12 588	24 834
VOŠ	18	85	230	420	417	336	753
Vysokoškolské	178	749	3 748	4 430	6 081	3 024	9 105
Nezjištěno	254	1 927	4 578	3 035	5 703	4 106	9 809

¹⁾ Součet podle kategorií vzdělání neodpovídá řádku "Celkem", protože není zahrnuta kategorie „osoby do 14 let“, které nemohou mít dokončeno ani základní vzdělání.

⁴² Od roku 2024 může ČSÚ zpřesnit statistiku vzdělání u zemřelých díky novým zdrojům dat – v případě úmrtí občana Česka se vzdělání doplňuje z administrativních zdrojů (SLDB 2021 a data MŠMT).

⁴³ Úmrtí obyvatel ve věkové skupině 0–19 let nejsou do porovnání podle věku vůbec zahrnuta, protože menší část z nich z důvodu věku ještě nemohla ukončit středoškolské vzdělání a naprostá většina vysokoškolské či vyšší odborné.

Zemřelí s migračním původem

Statistika zemřelých zahrnuje úmrtí obyvatel Česka, kteří mají české státní občanství, ale i příslušníků cizích států, jestliže splňují podmínky pro zařazení mezi obyvatele naší republiky. Počet zemřelých obyvatel s cizím státním občanstvím se během minulé dekády většinou pravidelně zvyšoval (s výjimkou let 2016 a 2022) a téměř se tak ztrojnásobil z 641 v roce 2015 na 1 847 v roce 2024. Navzdory zvýšení počtu úmrtí obyvatel s cizím státním občanstvím však jejich podíl na celku zůstává velmi malý – 1,6 % v roce 2024. Nejčastější byla po většinu dekády úmrtí občanů Slovenska, následovaná úmrtími Ukrajinců a Poláků. V důsledku migrace způsobené válečným konfliktem zaujali od roku 2023 první místo s výrazným odstupem občané Ukrajiny. V roce 2024 tvořili Ukrajinci 44,1 % (814) všech úmrtí cizích státních občanů, následovali Slováci s 17,2 % (318) a Poláci s 8,7 % (160).

Tab. 5.10 Zemřelí podle státního občanství v letech 2015 a 2019–2024

Státní občanství	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Zemřelí cizí státní občané	642	985	1 189	1 575	1 306	1 645	1 847
podíl na všech zemřelých (%)	0,58	0,88	0,92	1,13	1,09	1,46	1,65
z toho: ¹⁾ Česko	110 531	111 377	128 100	138 316	118 913	111 150	110 364
Ukrajina	102	155	198	292	296	658	814
Slovensko	126	260	321	385	300	320	318
Polsko	115	145	145	159	175	167	160
Rusko	40	59	71	106	87	77	80
Německo	39	73	81	99	87	71	68

¹⁾ výběr a řazení státního občanství podle četnosti v roce 2024

Statistika zemřelých také sleduje stát narození. Počet i zastoupení zemřelých osob narozených mimo území Česka na celku úmrtí v období 2015–2024 kolísalo, mezi krajními roky ale došlo k nárůstu z 6 419 (5,8 % úhrnu úmrtí) na 8 996 úmrtí v roce 2024 (8,0 %). Slovensko⁴⁴ je dlouhodobě nejčastějším místem, kde se tyto zemřelí narodili a podíl zemřelých narozených na Slovensku se blíží 2/3 úhrnu úmrtí osob narozených v cizině (61,6 % v roce 2024, tj. 5 546 zemřelých). Na druhém místě se pravidelně objevují zemřelí narození na Ukrajině, kteří své postavení v posledních dvou letech minulé dekády posílili (14,6 % v roce 2024, tj. 1 314; dříve kolem 10 %). Na třetím místě figurují narození v Polsku.

Tab. 5.11 Zemřelí podle státu narození v letech 2015 a 2019–2024

Stát narození	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Zemřelí s cizím státem narození	6 419	8 560	8 054	9 076	7 512	7 435	8 996
podíl na všech zemřelých (%)	5,77	7,62	6,23	6,49	6,25	6,59	8,02
z toho: ¹⁾ Česko	104 754	103 802	121 235	130 815	112 707	105 360	103 215
Slovensko	4 103	5 686	5 187	5 901	4 713	4 514	5 546
Ukrajina	667	833	833	910	857	1 127	1 314
Polsko	361	462	443	423	434	380	461
Rumunsko	279	331	291	308	262	235	246
Rusko	128	175	161	198	182	196	238

¹⁾ výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2024

⁴⁴ Výraznější nárůst počtu zemřelých narozených na Slovensku pro rok 2019 částečně odráží zavedení nové metodické kontroly dat.

